

5. fitxa: Trenbideak.

GAIA/ZERBITZUA

“TRENBIDEAK”

TRANSFERITU BEHARREKO GAIAREN/ZERBITZUAREN AZALPEN LABURRA

Euskal Autonomia Erkidegotik igarotzen diren trenbideko garraioen zerbitzuak eta azpiegiturak, Euskal Autonomia Erkidegoari euskal trenbide-sarea kudeatzeko aukera emateko.

Trenbide-azpiegiturak: Estatuak trenbide-azpiegituren gainean (lineetan eta bide- zatietan) egiten dituen eginkizunak eta zerbitzuak —bai Estatuako Administrazio Orokorrek Sustapen Ministerioaren bidez zuzenean egiten dituenak, bai ADIF erakunde publikoaren bidez egiten dituenak (ADIF interes orokorreko trenbide-sarearen erakunde administratzailea da)—, baldin eta bide-zatia edo linea EAetik igarotzen bada (aldeko baldintza); betiere, dagokion bide-zatia Estatuak interes orokorreko trenbide- azpiegituratzat hartu ezean (kontrako baldintza).

Adibide moduan, honako eginkizun hauek biltzen dira: lotutako azpiegiturak arautzea, planifikatzea, eraikitzea, zaintzea, ustiatzea eta kudeatzea. Besteak beste, gaitasuna esleitzeko eta gaitasun hori erabiltzeko eginkizunak ere bertan sartzen dira, kontrol- sistemarekin batera.

Horrek berekin ekarriko luke transferitutako azpiegiturak interes orokorreko trenbide saretik atera behar izatea; beraz, Interes Orokorreko Trenbide Sareko Lineen eta Bide Zatien Katalogoa ere (FOM/710/2015 Agindua) aldatu beharko litzateke, Trenbide Sektorearen Legearen 4. artikuluan ezarritako mekanismoa baliatuz. Zehatz-mehatz, honako hauek:

EAetik oso-osorik igarotzen diren iberiar zabalerako lineak. FOM/710/2015 Aginduaren eranskinean jasota daude, eta 01 digituekin kodetuta daude: (01-720 Bilbo Abando Indalecio Prieto – Santurtzi; 01-724 Bilbo Salgai-garraioa – Santurtzi eta 01-722-Desertu – Barakaldo – Muskiz).

EAetik igarotzen diren zabalera metrikoko lineak. FOM/710/2015 Aginduaren eranskinean jasota daude, eta honako erreferentzia hauek dituzte: 08-790 (La Asunción Unibertsitatea – Aranguren (32 km).

Konstituzio Auzitegiaren 124/2016 epaiaren arabera, honako linea hauek ez dira interes orokorrekoak: zabalera metrikoko 08-782 Basurtu Ospitalea – Ariz (7 km) eta 08-784 Irauregi – Lutzana – Barakaldo (6 km); beraz, epaiaren bidez baimena eman da eskualdaketa benetan egiteko, gauzatzeko dagoen arren.

EAetik igarotzen den interes orokorreko trenbide-sarean Estatuak egiten dituen trenbide- zerbitzuak, bai Sustapen Ministerioaren bidez Estatuako Administrazio Orokorrak zuzenean egiten dituenak, bai RENFE-OPERADORAREN bidezkoak.

Eginkizun horietan honako hauek biltzen dira: trenbide-garraioaren zerbitzuak arautzea, planifikatzea, koordinatzea eta ikuskatzea, baldin eta ibilbidea EAetik igarotzen den; bai eta tarifak ezartzeko ahala ere.

Adibide moduan, eskualdaketa lotutako eginkizunek honako eremu hauetan izango lukete eragina:

Operadore aritzeko baimena ematea (Trenbide Sektorearen Legearen lehen xedapen iragankorra), bidaiariak garraiatzeko sektorea guztiz liberalizatu arte (ustez, 2023an). Irailaren 29ko FOM/1977/2015 Aginduak garatua.

Trenbide-segurtasuna. Trenbide-enpresa aritzeko lizentzia (Trenbide Sektorearen Legearen 49. artikulua); gaur egun, Trenbide Segurtasuneko Estatu Agentziak ematen du, baita Generalitateak ere, Estatuaren txostena aldezturik eginda. Segurtasun- ziurtagiriak ematea (Sustapen Ministerioak eta Kataluniako Generalitateak ematen dituzte).

Zerbitzu publikokoak deklaraturako trenbide-zerbitzuak emateko baimenak eta konpentsazio-araubidea, hala dagokionean (Trenbide Sektorearen Legearen 59. art.) (Sustapen Ministerioak eta Kataluniako Generalitateak ematen dute).

Erabiltzaileen

eskubideak Araubide

ekonomikoa

Ikuskatzea eta zehapen-araubidea

ESTATUAREN ETA EAE-REN ESKUMEN-TITULUA

Konstituzioa: 149.1.21 eta 149.1.24 artikulua

Autonomia Estatutua: 10.32 eta 12.9 artikulua

Estatuko legeria:

38/2015 Legea, irailaren 29koa, Trenbide Sektorearena.

2387/2004 Errege Dekretua, abenduaren 30koa, Trenbide Sektoreari buruzko Erregelamendua onartzen duena.

FOM/710/2015 Agindua, Interes Orokorreko Trenbide Sareko Lineen eta Bide Zatien Katalogoa onartzen duena; eta aginduen eranskina.

EAEko legeria:

6/2004 Legea, maiatzaren 21ekoa, Red Ferroviaria Vasca–Euskal Trenbide Sareari buruzkoa.

Jurisprudentzia:

Konstituzio Auzitegiaren 37/1981

Epaia Konstituzio Auzitegiaren

86/1988 Epaia

Konstituzio Auzitegiaren 118/1996 Epaian jo zuten autonomia-erkidego batetik osorik eta eskusiboki igarotzen den linea bat interes orokorreko trenbide-sarean sartzeko alde bakarreko erabakia, hau da, dagokion autonomia-erkidegoarekin alde aurretik ados jarri gabe, ezartzea ez zetorrela bat eskumenen banaketarekin.

Konstituzio Auzitegiaren 245/2012 eta 83/2013 epaiak: KONSTITUZIO-AUZITEGIAREN DOKTRINA, TRENBIDE-AZPIEGITUREN ARLOKO ESKUMENAK ZEHAZTEARI BURUZ.

Eskumenak zehazte aldera, kontuan hartzen dira bi eskumen-titulu, batera: 149.1.21 artikulua (azpiegiturak zeharkatzen duen lurralde-irizpidea, autonomia-erkidegotik harantz joaten den kontuan hartuta) eta 149.1.24 artikulua (Estatuaren interes orokorra). Lurralde-irizpidea ezinbesteko elementua da, eta interes orokorrak osatzen eta modulatzeko du, hala dagokionean. Izan ere, interes orokorrak lurralde-irizpidea ere bazter dezake, erkidegoen barneko lineak izan arren. Hala da, Konstituzio Auzitegiak errepideen sareari buruz eman zuen 65/1998 Epaia aplikagarria dela jotzen baita. Epaia horretan adierazten da Estatuak trenbide-linea baten kudeaketa zentralizatua egin dezakeela, linea horretako sarea interes orokorrekotzat jotzen bada, nahiz eta trenbide-linea oso- osorik autonomia-erkidegoko lurraldetik igaro.

Irizpide horiei erreparatuta, autonomia-erkidegoaren eskumenekoak izango dira honako trenbide-azpiegitura hauek: «autonomia-erkidegotik kanpo hasi edo amaitu arren, autonomia-erkidego horretatik oso-osorik igarotzen diren trenbideen zatiak (aldeko baldintza); betiere, baldin eta dagokion bide-zatia Estatuak interes orokorrekotzat jo duen trenbide-azpiegitura baten zatia ez bada (kontrako baldintza)». Hau da, trenbide batek autonomia-erkidego bat baino gehiago zeharkatzeak ez du esan nahi automatikoki interes orokorreko trenbide-sarean sartu behar denik.

Interes orokorraren nozioari buruzko doktrinak berekin dakar Estatuaren

trenbide- sarearen zatirik handienaren arauketa eta kudeaketa Estatuan zentralizatzea (vaina kontuan hartu behar da nozio hori jurisprudenzian osatu dela, eta ez dela trenbide- azpiegituren arloko eskumenak zehazteko interpretazio bakarra).

Konstituzio Auzitegiaren doktrinaren arabera, EKren 149.1.13 artikuluan zehazten den Estatuaren eskumenak interes orokorreko sailkapena ere legitimatu ahal du, “Estatuaren lurraldean trenbide-sistema erkidea bermatzeko” eskumena oinarritzat hartuta. Kasu horretan, ordea, Konstituzio Auzitegiak ez du beharrezkotzat hartzen eskumen-oinarri hori aztertzen hastea.

Trenbide-enpresa bakar bati lizentzia ematea Konstituzioaren arabera kotzat hartzen da, Estatuarentzat gordetzen den arloko betearazpen zuzena baita. Adela Asuaren boto partikularra: berak kritikatzeko du epaia Konstituzio Auzitegiaren 118/1996 Epaia doktrinatik aldentzea.

Konstituzio Auzitegiaren 124/2016 Epaia (gatazka positiboa, Eusko Jaurlaritza Interes Orokorreko Trenbide Sarea ezartzen duen FOM Aginduaren aurka): Euskal trenbide- sarean azaldutako doktrina aplikatzea:

01 digituekin kodetuta dauden erkidegoen barneko lineak: (01-720 Bilbo Abando Indalecio Prieto – Santurtzi; 01-724 Bilbo Salgai-garraioa – Santurtzi eta 01-722-Desertu

– Barakaldo – Muskiz): Linea horiek interes orokorrekoak direla berresten ditu, honako arrazoi hauek emanda:

Nazioarteko trafikoaren ibilbideei lotutako lineak dira (Madril – Chamartín – Irun/Hendaia izeneko ardatza).

Biztanlegune eta garraio-nukleo nagusietara joateko erabiltzen dira, bai eta ekonomian ezinbestekoak diren azpiegitura batzuetara ere joateko: Bilboko portura joateko erabiltzen dira, eta azpiegitura hori interes orokorreko portutzat hartu da.

Kasu gehienetan salgaiak garraiatzeko erabiltzen badira ere, eta ibilbidea laburra izan arren, argudio horiek ez dira nahikoak, linea hori interes orokorreko sailkapenetik ateratzeko. Linearen jatorri historikoak ere ez du kentzen interes orokorrekoa izatea.

Hala eta guztiz ere, epaian onartzen dute portuarekiko lotura berriaren lanak amaitutakoan linea horiek jada ez direla izango portuarekin konektatzeko modu bakarrak; hartara, interes orokorreko trenbide-sareko lineen eta bide-zatien katalogotik atera ahalko dira, horretarako ezarrita dagoen prozedurari jarraikiz.

Autonomia-erkidegoaz gaindiko ibilbidea egiten duten trenbide-sareak, EAEtik igarotzen direnak (08-780 Bilbo La Concordia – Santander; eta 08-790

Asunción Unibertsitatea – Aranguren). Epaiak berresten du interes orokorrekoak direla, eta horren harira argudiatzen dute probintzietako hiriburuak lotzeko lineak direla; beraz, autonomia- erkidegoak lotzen dituzten “biztanlegune nagusi”tzat hartzen dira.

Auzitegiak jotzen ditu honako irizpide hauek ez direla baliagarriak, interes orokorraren irizpidea zuzentzeko edo modulatzeko: batetik, bidaiarien kopurua txikia izatea; eta, bestetik, eskualdaketa eginez gero, EAEk loturak bermatzen jarraitzeko gaitasun teknikoa edukitzea.

Industria siderometalurgikoan jarduteko erabiltzen diren industria-azpiegitura jakin batzuei lotutako erkidego barruko lineak (08-782 Basurtu Ospitalea – Ariz; eta 08-784 Irauregi – Lutzana – Barakaldo, Etxebarriko Arcelor Mittal enpresara joateko eta Sestaoko altzairutegi konpaktura joateko). Epaiaren arabera, **linea horietan ez da betetzen interes orokorraren baldintza**. Hortaz, epaian aitortzen dute FOM/710/2015 AGINDUAn eskumenei lotutako gehiegikeria egin dela, beraz, errekurtsorearen puntu hori baiesten dute.

Horrenbestez, epaiak baimena ematen du Euskal Autonomia Erkidegoari 08-782 eta 08-784 lineei lotutako eskualdaketa egiteko negoziazioak egiten hasteko.

TRANSFERITU BEHARREKO ZERBITZUAK DITUEN ESTATUKO ORGANOAK

SUSTAPEN MINISTERIOA

Azpiegitura, Garraio eta Etxebizitzako Estatu Idazkaritza; eta horren mende daude Azpiegituren Idazkaritza Nagusia eta Garraioko Idazkaritza Nagusia.

ADIF enpresa-erakunde publikoa, trenbide-azpiegituren

administratzailea. ADIF–Alta Velocidad enpresa-erakunde publikoa.

RENFE–Operadora enpresa-erakunde

publikoa. Trenbide Segurtasuneko Estatu

Agentzia.

ESKUALDATZEAK EAE-RI ETA BESTE AUTONOMIA-ERKIDEGO BATZUEI

EAEri egindako eskualdaketak: 2488/1978 Errege Dekretua, abuztuaren 25ekoa² (autonomia-erkidegoaren barneko azpiegiturak) eta 1446/1981 Dekretua, ekainaren 19koa (EAEko trenbide-tarifak onartzekoa).

²Garai hartan trenbideei buruz indarrean zegoen 1887ko Lege Orokorrak eta bigarren mailako trenbideei eta trenbide estrategikoei buruzko 1877ko Legeak arautzen zituzten azpiegiturak eta zerbitzuak eskualdatu ziren; betiere, baldin eta trenbideak nazionalak ez baziren, oso-osorik EAEtik igarotzen baziren, eta RENFEn sartuta ez bazeuden. EAE hasi zen FEVEk ustiatzen zituen zerbitzuak

kudeatzen.

Egun arte, autonomia-erkidegoei ez zaie egin transferentziarik, interes orokorreko trenbide-sareko trenbide-azpiegituren arloan.

Katalunia: Abenduaren 30eko 2034/2009 Errege Dekretua (Kataluniako Generalitateari eskualdatzen zaizkio Estatuko Administrazio Orokorrak aldiriko trenbideetako bidaiarien garraio-zerbitzuan betetzen zituen eginkizunak) eta azaroaren 26ko 1598/2010 Errege Dekretua (Kataluniako Generalitateari eskualdatzen zaizkio interes orokorreko trenbide- sarearen iberiar zabalerako sarean Estatuko Administrazio Orokorrak bidaiariak garraiatzeko eskualdeko trenbide-zerbitzuetan betetzen zituen eginkizunak).

Nabarmentzekoa da transferentzia-akordio horietan ez dela egin baliabide jakin batzuen benetako eskualdaketa, baizik eta zerbitzuen emaileri lotutako eginkizun administratiboena. Hortaz, baliabide eraginkor guztiek Renfe-Operadora izeneko estatu- erakunde publikoaren eskuetan jarraitzen dute.

TRANSFERENTZIAREN BALORAZIOA, ESTATUTUAREN GARAPENARI DAGOKIONEZ

EAEtik igarotzen den trenbide-garraioari lotutako lineetan, azpiegiturretan eta zerbitzuetan Estatuak betetzen dituen eginkizunak eskualdatzea eskatzen da. Eskualdaketa horretan sartzen dira azpiegituren titulartasuna eta trenbide-garraioen zerbitzuena.

Dokumentu historikoen arabera, eskatzen den eskualdaketa lotuta dago RENFEk iberiar zabalerako lineetan egiten dituen zerbitzuei eta aldiriko lineei (bidaiariak garraiatzeko), bai eta zabalera metrikoko lineei ere (RENFE-FEVE); horretan kontuan hartzen da linea horien zatirik handiena EAEko lurralde-eremutik igarotzen dela. Horrez gain, bidaiariak garraiatzeko Bilboko metroaren zerbitzuekiko loturak ere barne hartzen dira. Horrekin batera, honako hauek ere eskualdatzeko eskatu dira: Bilboko Portutik abiarazten diren lineak eta salgai-zerbitzuak, EAEtik igarotzen den ibilbidean. Hala eta guztiz ere, gaur egun indarrean dagoen interes orokorreko trenbide-sarearen definizioak eskualdaketa oztopatzen du, Bilboko Portua nazioaren ekonomian ezinbesteko azpiegitura dela jotzen baitu (Trenbide Sektorearen Legearen 4.1 artikulua).

RENFEren aldiriko zerbitzuak:

EAEk bide metrikoko 184 kilometro kudeatzen ditu. Estatuko Administrazio Orokorrak bide metrikoko 82 kilometro kudeatzen ditu; eta bide zabaleko, 308 kilometro.

Estatuko Administrazio Orokorren eta EAEko sare autonomikoaren artean gaur egun ez dago elkarreragingarritasun- edo intermodalitate-arazorik; edo,

egonez gero, lankidetzaren eta koordinazioaren bitartez konpontzen dira. Izan ere, 1996tik aurrera harreman egonkorra egon da, eta Estatuko Administrazio Orokorraren eta Eusko Jaurlaritzaren mendeko erakundeen arteko lankidetzarako esparru-hitzarmenak eginez formalizatu da (1996an, 1998an, 2009an, 2010ean eta 2011n).

Hala eta guztiz ere, eskualdaketa eragozten duen lehenengo oztopoa interes orokorreko trenbide-sarearen legezko kontzeptua da (Trenbide Sektorearen Lege indardunaren 4. artikuluan ezarria). Kontzeptu horrek badu jurisprudentziaren babesa Konstituzio Auzitegiaren doktrinan. Izan ere, Estatuak azpiegitura- eta zerbitzu-unitate gisa eratzen du, eta EAEtik igarotzen diren bide-zatiak nazioko lineen zatiak direla jotzen du; hortaz, ezinbestekoa da eskualdaketa egitea.

Interes orokorreko trenbideak gaur egungo legeetan duen konfigurazioa dela-eta, Estatuaren trenbide-sarearen zatirik handienaren arauketa eta kudeaketa Estatuan zentralizatuta daude, eta, esan bezala, jurisprudentziaren bermea dauka.

Dena den, Konstituzio Auzitegiak berak ez du baztertu eskumenak banatzeko beste eredu bat ahalbidetzen duten beste kontzeptu batzuk ere konstituzionalak izatea; hau da, Estatua autonomia-erkidegoetatik deszentralizatzeko ereduarekin ezaugarri gehiago partekatzen dituen eredu bat ahalbidetzea.

Laburbilduz, bidaiarien eta salgaien trenbide-garraioaren sistema autonomia-erkidegoaren barnean eraginkortasunez antolatu eta kudeatu ahal izatea da eskualdaketa xedea; sistema horretan txertatu beharko lirateke EAEtik igarotzen diren linea eta zerbitzu guztiak. Horretarako, gaur egun interes orokorreko trenbide-sarean dauden linea eta bide-zati batzuk euskal trenbide-sarean sartu beharko lirateke, interes orokorraren nozioa berritu ondoren, eta lineen katalogoa aldatu eta gero. Nozio berrituan arreta handiagoa eman beharko litzaieke autonomia-erkidegoen interesei; halaber, nozioak egokiagoa izan beharko luke Europako erakundeek sektorean bultzatzen duten liberalizazioa sustatzeko.